

СИЛЛАБУС
з дисципліни «Демографія»
на отримання ступеню вищої освіти «бакалавр» за спеціальністю
281 «Публічне управління та адміністрування»
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

1) **Моїсєєва Наталія Іванівна** д.е.н., доцент, зав кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін.

<http://new.khntusg.com.ua/staff/moisieieva-natalija-ivanivna>

Данченко Ірина Олексіївна, доктор пед. наук, доцент, професор кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін.

<http://new.khntusg.com.ua/staff/danchenko-irina-oleksiivna>

2) Пререквізити (базові знання необхідні для успішного опанування компетентностями). Базові знання з дисциплін: «Історія України», "Соціологія".

Постреквізити. Продовжують вивчення даного предмету наступні дисципліни: «Соціологія».

3) Коротка анотація дисципліни (загальна характеристика, особливості, переваги).

Навчальна дисципліна «Демографія» **буде корисна** майбутнім висококваліфікованим фахівцям для набуття знань і навичок розробляти та реалізовувати методи статистичного спостереження для формування даних демографічного дослідження, здійснювати оброблення та аналіз демографічних явищ і процесів на рівні регіону та країни, інтерпретацію одержаних результатів, робити обґрунтовані висновки та прогнозні розрахунки з метою формування виважених управлінських рішень та дій.

Вивчення даної дисципліни дає можливість студенту:

знати: історію розвитку демографії, основні погляди вчених різних епох на взаємозв'язок демографічних та соціально-економічних процесів; сутність основних категорій та понять демографії; структуру демографії; основні джерела демографічної інформації; основні демографічні проблеми сучасного суспільства; специфіку роботи з демографічними таблицями; теоретичні основи статистичного спостереження як способу формування інформаційної бази для дослідження демографічних процесів; методичні підходи до узагальнення та оброблення демографічних даних; методологію і методику екстенсивного та інтенсивного демографічного аналізу демографічних процесів; методику прогнозування та статистичного моделювання демографічних параметрів;

вміти: застосовувати методи статистичного спостереження для формування масиву первинних даних для демографічного дослідження; здійснювати оброблення первинних даних з метою одержання узагальнюючих показників, рядів розподілу, відносних, середніх величин, показників варіації тощо щодо демографічних явищ і процесів; виконувати необхідні аналітичні розрахунки із застосуванням комп'ютерної техніки у відповідності із метою демографічного дослідження, наявною вихідною статистичною інформацією; здійснювати аналіз демографічних явищ і процесів на рівні регіону та країни, інтерпретацію одержаних результатів, робити обґрунтовані висновки та прогнозні розрахунки.

4) Мета та основні задачі дисципліни.

Метою вивчення дисципліни є формування у студентів професіоналізму у сфері управління на основі обґрунтованих висновків та прогнозних розрахунків демографічних показників; знань, умінь та навичок аналізу демографічних процесів, статистичної оцінки та опису закономірностей відтворення населення певного регіону в конкретних умовах часу.

Для досягнення мети поставлені такі основні **завдання:** опанування основних категорій та понять демографічної науки; актуалізації основних проблем демографічного розвитку; формування розуміння особливостей аналізу основних демографічних процесів; інформування щодо сучасної демографічної ситуації в Україні та світі; ознайомлення з методами демографічного аналізу; вивчення методологічних та методичних питань дослідження демографічних процесів, методик розрахунку показників, прийомів демографічного аналізу.

Компетентність, що забезпечує дисципліна:

Інструментальні компетентності: розуміння концептуальних засад, демографії сутності та ролі демографії системі соціально-економічних наук; здатність до аналітичної діяльності у сфері формування демографічної політики; знання і уміння оперувати економічними та демографічними категоріями та поняттями в аналізі соціальних процесів; розуміння сутності і наслідків перебігу демографічних процесів, в розвитку держави та суспільства; уміння обґрунтовувати управлінські

рішення в сфері демографічної політики; здатність працювати з інформацією, у тому числі в глобальних комп'ютерних мережах;

Міжособистісні компетентності: уміння працювати у колективі та команді; здатність здійснювати комунікаційну діяльність; розуміння традицій і звичаїв інших культур, уміння проявляти толерантне ставлення у міжкультурному середовищі; вміння використовувати іноземну мову для забезпечення результативної професійної діяльності; уміння критично оцінювати явища, ситуації, діяльність осіб, спираючись на отриманні знання.

Системні компетентності: здатність працювати самостійно і автономно; здатність застосовувати знання на практиці; здатність займати активну життєву позицію та розвивати лідерські якості; уміння формулювати і висловлювати думки та власне ставлення до подій, ситуацій виробничого характеру, уміння слухати та сприймати думки інших; здатність до навчання; уміння формувати нові ідеї (креативність); здатність адаптуватися до нових ситуацій у професійній діяльності;

Спеціальні (фахові) вміння (компетентності): знання основних загальносвітових та вітчизняних демографічних тенденцій; знання основних видів демографічних процесів та функцій демографії; знання особливостей реалізації заходів демографічної політики; уміння аналізувати і прогнозувати розвиток основних демографічних процесів; уміння використовувати навички основних математичних та спеціалізованих демографічних методів та знання особливостей їх можливості та обмежень; навички проведення демографічного аналізу ситуації території проживання; навички підготовки презентації та поширення спеціалізованої інформації про демографічну ситуацію регіону; знання основних демографічних коефіцієнтів та вміння інтерпретувати їх значення; знання цілей, сутності та задач демографічної політики; уміння систематизувати та аналізувати первинну та вторинну демографічну інформацію.

5) Організація навчання.

Система оцінювання

Професійні компетенції	Методи та форми навчання		Оцінка рівня сформованості компетентностей	
			Форма контролю	Бал
Змістовний модуль 1. «Теоретико-методологічні засади демографії»				45
знання основних загальносвітових та вітчизняних демографічних тенденцій; знання основних видів демографічних процесів та функцій демографії; знання особливостей реалізації заходів демографічної політики; уміння аналізувати і прогнозувати розвиток основних демографічних процесів; уміння використовувати навички основних математичних та спеціалізованих демографічних методів та знання особливостей їх можливості та обмежень; навички проведення демографічного аналізу	Лекція 1	Методологічні засади та джерела даних демографії	Робота на лекції	1
	Самостійна робота студентів	Розвиток демографії у світі та в Україні	Презентація результатів	1
	Семінарське заняття	Система знань про народонаселення. Система демографічних наук.	Семінар-дискусія	2
	Лекція 2	Статистичне спостереження населення	Робота на лекції	1
	Самостійна робота студентів	Вік як демографічна категорія	Презентація результатів	1
	Семінарське заняття	Історія демографічної думки в Україні.	Семінар-дискусія	2
	Лекція 3	Чисельність і структура населення	Робота на лекції	1
	Самостійна робота студентів	Демографічне прогнозування, його мети і задачі. Основні методи	Презентація результатів	1
	Семінарське заняття	Теоретичні основи демографії	Семінар-дискусія, поточна контрольна робота	2
	Лекція 4	Методологічні підходи і методи аналізу демографічних процесів і структур	Робота на лекції	1
Самостійна робота студентів	Переписи населення: мети, принципи проведення	Презентація результатів	1	

<i>Професійні компетенції</i>	<i>Методи та форми навчання</i>		<i>Оцінка рівня сформованості компетентностей</i>	
			<i>Форма контролю</i>	<i>Бал</i>
ситуації території проживання; навички підготовки презентації та поширення спеціалізованої інформації про демографічну ситуацію регіону; знання основних демографічних коефіцієнтів та вміння інтерпретувати їх значення; знання цілей, сутності та задач демографічної політики; уміння систематизувати та аналізувати первинну та вторинну демографічну інформацію.	Семінарське заняття	Джерела інформації про населення та демографічні процеси	Семінар-дискусія	2
	Лекція 5	Шлюбність.	Робота на лекції	1
	Самостійна робота студентів	Шлюбність: показники, стан та перспективи в Україні та на Харківщині	Презентація результатів	1
	Семінарське заняття	Відтворення населення та його історичні типи	Семінар-дискусія	2
	Лекція 6	Розлучуваність.	Робота на лекції	1
	Самостійна робота студентів	Розлучуваність: показники, стан та перспективи в Україні та на Харківщині	Презентація результатів	1
	Семінарське заняття	Показники розлучуваності	Семінар-дискусія	2
	Лекція 7	Відтворення населення як єдність демографічних процесів	Робота на лекції	1
	Самостійна робота студентів	Застосування соціологічних методів в демографічних дослідженнях.	Презентація результатів	1
	Семінарське заняття	Репродуктивна поведінка.	Семінар-дискусія	2
	Лекція 8	Народжуваність у демографічному вимірі	Робота на лекції	1
	Самостійна робота студентів	Аналіз структури новонароджених та матерів.	Презентація результатів	2
	Семінарське заняття	Аналіз плідності методом реального покоління.	Семінар-дискусія	2
	Лекція 9	Смертність у демографічному вимірі. Тривалість життя населення	Робота на лекції	1
	Самостійна робота студентів	Основні тенденції смертності у світі й в Україні.	Презентація результатів	1
	Семінарське заняття	Таблиці смертності та середньої тривалості життя	Семінар-дискусія	2
	Лекція 10	Міграція населення	Робота на лекції	1
Самостійна робота студентів	Методи вивчення міграції населення	Презентація результатів	1	
Семінарське заняття	Вимірювання міграцій населення	Семінар-дискусія поточна контрольна робота	2	
Змістовний модуль 2. «Демографічні процеси в суспільстві»				45
розуміння концептуальних засад, демографії сутності та ролі демографії системі соціально-економічних наук; здатність до аналітичної діяльності у сфері формування демографічної політики;	Лекція 11	Демографічна політика	Робота на лекції	1
	Семінарське заняття	Методи і напрямки демографічної політики: взаємозв'язок із соціально-економічним положенням	Ділова гра	2
	Самостійна робота студентів	Основні проблеми демографічної політики в Україні.	Презентація результатів	1
	Лекція 12	Соціально-демографічне	Робота на лекції	1

<i>Професійні компетенції</i>	<i>Методи та форми навчання</i>		<i>Оцінка рівня сформованості компетентностей</i>	
			<i>Форма контролю</i>	<i>Бал</i>
знання і уміння оперувати економічними та демографічними категоріями та поняттями в аналізі соціальних процесів; розуміння сутності і наслідків перебігу демографічних процесів, в розвитку держави та суспільства; уміння обґрунтовувати управлінські рішення в сфері демографічної політики; здатність працювати з інформацією, у тому числі в глобальних комп'ютерних мережах		прогнозування		
	Самостійна робота студентів	Сучасні демографічні проблеми світу в цілому і зокрема України.	Презентація результатів	1
	Семінарське заняття	Узагальнююча оцінка людського розвитку країни	Семінар-дискусія	2
	Лекції 13	Сучасні тенденції демографічного розвитку	Робота на лекції	1
	Семінарське заняття	Чисельність, демографічна структура і розміщення населення	Семінар-дискусія	2
	Самостійна робота студентів	Кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року.	Презентація результатів	1
	Лекції 14	Взаємозв'язок демографічного та соціально-економічного розвитку	Робота на лекції	1
	Семінарське заняття	Антропогенна криза, її симптоми та прогнози. Основні демографічні проблеми сучасного людства	Семінар-дискусія	2
	Самостійна робота студентів	Вимірювання впливу структурних факторів на коефіцієнти інтенсивності руху населення	Презентація результатів	2
	Лекції 15	Регулювання демографічного розвитку	Робота на лекції	1
	Семінарське заняття студентів	Методи статистичного дослідження, динаміка і структура. Демографічний вибух	Семінар-дискусія, поточна контрольна робота результатів	2
	Самостійна робота	Теорія демографічного переходу і демографічної революції.	Презентація результатів	1
Загальна кількість годин з них: аудиторні самостійні		120 60 60	Кількість балів	90
Вид контролю			екзамен	10

Прийом і консультації по виконанню завдань щодо самостійної роботи студентів (СРС) проводяться викладачем згідно встановленого графіку.

Завдання СРС рахуються виконаними, якщо:

- виконані і здані в зазначені викладачем строки;
- повністю виконані (розкривають тему завдання);
- не мають логічних і розрахункових помилок;
- виконані студентом самостійно.

При умові невиконання одного із зазначених умов, кількість балів знижується на 1 бал. При умові невиконання і відсутності завдання оцінюється 0 балами. Студент зобов'язаний виконати всі завдання.

Модулі проводяться викладачем у вигляді тестування або співбесіди.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається відповідно до Положення «Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою».

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6) Політика курсу.

Студент зобов'язаний відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого розкладу, не запізнюватися, мати відповідний зовнішній вигляд. У разі відсутності через хворобу надати відповідну довідку. Пропущені заняття відпрацьовувати в визначений викладачем час.

Студент повинен старанно виконувати завдання, брати активну участь в навчальному процесі.

7) Література.

Базова

1. Богоявленська Ю.В. Формування демографічної стратегії розвитку України [Текст] / Ю.В. Богоявленська // Видавництво ЖДТУ (м. Житомир), „Вісник Житомирського державного технологічного університету / Економічні науки”. – №3 (41). – 2007. – С. 130–136.
2. Підгорний А.З., Самотоєнкова О.В., Ольвінська Ю.О., Вітковська К.В. Соціально-демографічна статистика: Підручник // За заг. ред. канд. екон. наук, професора А.З. Підгорного. – Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2016. – 424 с.
3. Драган О.І. Демографія: [Електронний ресурс]: конспект лекцій для студентів напряму підготовки 6.030505 «Управління персоналом та економіка праці» денної форми навчання / О. І. Драган., Т.І. Тертична. – К.: НУХТ, 2014.– 132 с.
4. Лібанова Е.М. Ринок праці: соціально-демографічні аспекти [Текст] / Е.М. Лібанова. – К., 1996. – 132 с.
5. Лібанова Е.М. Продолжительность жизни населения (опыт комплексного регионального исследования) [Текст] / Е.М. Либанова. – К.: Наук, думка, 1991.
6. Міграційні процеси в сучасному світі [Текст] (Світовий, регіональний та національний виміри / За ред. Ю. Римаренка. – К.: Довіра, 1998. – 912 с.
  1. Стеценко С.Г. Демографічна статистика з основами демографії [Текст]: Підручник / С.Г. Стеценко. – К.: Вища школа, 2005. – 415 с.
2. Всеукраїнський перепис населення: методологія та організація: [Навч. посіб.] / Під заг. ред. В. О. Парфенцевої. – К.: Вид-во Держкомстату України, 2001. – 336 с.
3. Демографічна криза в Україні. Проблеми дослідження, витоки, складові, напрямки протидії / За ред. В. С.Шешенко. – К.: НАН України, Ін-т економіки, 2001. – 560 с.
4. Підгорний А. З. Демографічна статистика: Навч. посібник / А. З. Підгорний. – Одеса, ОДЕУ, 2010. – 169 с.

Допоміжна

1. Закон України “Про Всеукраїнський перепис населення” від 19 жовтня 2000 р.
2. Стативно-віковий склад населення України за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року [Текст]. – К.: Держкомстат України, 2003.

Інформаційні ресурси

Бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>

Бібліотека ім. В.Г. Короленко. URL: <http://korolenko.kharkov.com/>

Бібліотека ХНТУСГ. URL: <https://library.khntusg.com.ua/>

Електронна бібліотека. URL: <http://lib.meta.ua/>

Студентська електронна бібліотека URL: <http://www.lib.ua-ru.net/>

Нормативно-правова база України URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/>